

נושא השבוע: סוכה שאולה וגזולה

המקור בפרשה: עניינא דיומא

חסידי לשונות

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

עין הלימוד

דבר העורך

הגאון רבי יונתן דיוויד שליט"א ראש ישיבת פחד יצחק

בענין סוכה שאולה וגזולה

החסי' בסוכה ט' נ"א הקשו אמאי בעינן קרא לך למעט סוכה גזולה, ותיפ"ל משום מצוה הבאה בעבירה. ובתושי' בדף ט' נ"א תי' דמהי"ע היו רק מדרבנן, אולם בתושי' בסוכה ל' נ"א מבאר דמהי"ע היו מראי, ואי' צ"ע אמאי בעינן קרא לך גבי סוכה. ובש"א בסי' צ"ט כתב לתרץ, והביא דבריו באר שמוח (נפיה' מהל' לולב הכי"ח), עמיד' הרמב"ן בבלמחות שבגל עמי' דלחד מ"ח הוא מותר, ואפי' נמצא דאסור, מ"מ כיון שאין בו מצוה השבה אינו בכלל מהי"ע, והוי כמו שלא באה המצוה ע"י עבירה. וכתב הארי"ש דמ"מ לכאן לא הוי שאם הסוכה חור ונתפס מראי לא מפקחין מניה בדינין, ואי' לא חשב של, וכמו בתקפו כהן דכיון שאם חור ונתפס אין מוציאין מידו לא חשבו של הכהן ואי' לעשרו על בהמותיו.

ובא"ש שם הוסיף דאף דסוכה שאולה משה רבין, ולכא"י נמצא דלא הוי לך ותי' הארי"ש דשאל יש לו ב קנין לזמן, והראיה דשאל לזמן ובא לחזור לבעלו תוך זמן, הלא צריך הבעלים לעשות בו קנין מחדש. ומבאר בדברי הארי"ש דהא דסוכה שאולה משה היינו משום המקצת קנין שיש לשואל, אבל בגל עמי' שאין לו הך מקצת קנין לא הוי לך. ונראה לוחי"כ דבריו, ממש"כ בה"י בסי' תרל"ז בשם הרשב"ש, דכיון שיוצאין בסוכה שאולה, כ"ש שיוצאין בשל שותפין, והאריך להוכיח כן, ע"י"ש. וצ"ב מדוע הוצרך לחדש כן, והלא פשיטא ששותפין לא גרע מסוכה שאולה שאינו שלו ויוצא בה. אולם לדברי הארי"ש א"ש, דשאל הוי מקצת דידה דע"פ יש לו בה מקצת קנינו שאולה, משא"כ בשותפין דבכל חלק שיש לו יש נמי לבריה, ואין כלל חלק המיוחד רק לו, ולכן הוי ס"ד דלא חשבו "לך", והוצרך הרשב"ש לחדש דמ"מ מה"ה.

אולם לכא"י יש לתמוה על דברי הארי"ש מסוכה גזולה בסוכה ל"א נ"א, דאיתא שם דחכמי' משויי' סוכה גזולה בארץ שתקף את מציאתו והוציא מוסכותו כיון דקרקע אינה נגזלת והי"ל בכלל סוכה שאולה, והי"ל לרמב"ן דאדם יוצא ידו וחובנו בסוכתו של חברו. ולדברי הארי"ש ש"ש דאף שאין לגול קנינו גובה כיון שקרקע אינה נגזלת, מ"מ אבתי הסוכה אינה דידיה, דהא לית ליה בה קנינו שאולה, ולא יתכן שהארי"ש העלים עינו מסוגיא מפרשת כו, וצ"ב היאך י"ש הארי"ש את סוגית הגמ'. ומלבד זה צ"ב להארי"ש מנחם העולם, שהמתאחר בסוכת חברו אוכל בה ומבדל על ישיבתו, ולא שמענו מעולם מי שחמייר שצריך המאחר להקנות לאורח קנין בסוכתו, וצ"ב היאך מנחם לארי"ש.

והנראה לכא"י בשו"ת הארי"ש, עמש"כ הוסי' בסוכה דף ל"א, דהקרא דממנעט סוכה גזולה מתוקם בראובן שבנה סוכה בחצירו של שמעון, ולא בשמעון ותקף את ראוון והוציא מוסכותו, ולא עליה תורת שאולה כיון דלא קיימא ברשותו של ראובן. ולא דמאי לקרקע דבחזוקת הבעלים עומדת תוך אינה נגזלת, אבל הכא הוי חזוקה הוי בחזוקת הגולן ולכן נגזלת היא, ע"י"ד. והגולן ש"ש שם תמה על דבריהם הדרי' הא דקרקע אינה נגזלת ואם גם בעבדים שהקשו לקרקעות, אף שיכול לתקפו ולהכניסן לביתו ואינם קיימין ברשות הבעלים אלא ברשות הגולן, ואי' ה"ה בקרקע שאף לו יצויר הכי"ת שאינה ברשות הבעלים מ"מ דאי' אינה נגזלת.

והנראה בישב קושייתו, הדתוסי' לא באו לחדש בתלכות קרקע או נגזלת או לאו, ודאי שאין קרקע נגזלת אף אם משח"ל הכי"ת דנתפס מרשות הבעלים. אלא הדתוסי' באו לרזן בגדי' המעטט סוכה גזולה. דהרי בסוכה הבאה אינו יוצא ובסוכה שאולה יוצא ד"ח וכדביאר הארי"ש דהיינו מחמת דאית ליה קנינו שאולה. ובהו נראה לומר דדאי גם להארי"ש, אדם יוצא ד"ח בשוכה של חברו ואי' שום קנין בעיניו, אלא דע"פ בעיני שותף הסוכה של חברו, אבל בשאולה שיוצאה הסוכה מרשות חברו, וכמשי"כ הארי"ש לוחי"כ תמה דאם מחזיר לו בתוך ימי השאלה צריך הבעלים לעשות תקן, בהו אינו יכול לצאת בתורת סוכתו של חברו, אלא בעיני שותף סוכה שלו, ולכן חזקו חוצקי הארי"ש לקנינו שאולה דע"פ נחש"כ בס"ח. אבל כשיושב בסוכת חברו בלא רשות, מ"מ יוצא ד"ח, כיון שאדם יוצא ד"ח בסוכתו של חברו, ואין אבתי שותף של חברו לגמרי.

ובהו א"ש היטב הנידון הדתוסי', דבראוון שבנה את הסוכה בחצר של הגולן, אף שדאי אין כאן קנינו גזולה, וכמו שמצינו בעבדים שחזקו לקרקעות, שאף שהם ברשות הגולן מ"מ אין לו בהם קנינו גזולה, מ"מ היינו ר"ל לגבי קנינו הגולן, אבל מעשה גזולה שפיר יש כאן, שהרי בפועל תקף את חברו מוסכותו. ובכ"ה י"ל לחוסי' דנתמעט מדן גזולה, דכיון שהיה כאן מעשה גזולה היאך נחשיבנו שישעב סוכותיו "של חברו" כשחברו בנע"ש מהלכתס בה, ואין מנע"ש גזולה שאין לגול קנינו גזולה, דמ"מ כיון שעשה מעשה גזולה לא חשבו סוכתו "של חברו" ואינו יכול לצאת בה ד"ח.

וכמ"ז מציע נמי בחידושי' הגר"ח על הרמב"ם בהל' גזילה אבדה פ"ט הל"א, ולגבי עבדי' אם יש שאינם גזולים, מ"מ מעשה גזולה אית בהו, ולענין איש סגי בהו ע"י"ש, ומבאר דמשעשה מעשה גזילה אינו יוצא דלות ליה קנינו גזולה מ"מ חשבו גולן בהו. וכ"מ נמי בתושי' בפי' איהוה שם (דף ס"א ע"ב) דקרקע אינה נגזלת כיון שאי' לוחא ממקומה, ואי' באופן שעשה מעשה גזילה שפיר נגזלת קרקע ע"פ לענין זה שהוא גולן, ושבו לא הוי יושב בסוכתו "של חברו" אלא יוצא ד"ח סוכה.

ובתושי' בסוכה דף ל' ע"ב כתבו על דברי הגמ' דקרקע אינה נגזלת, דאי איירי קודם איש אף אם היתה נגזלת לא היה קונה הגולן, ובהא אפי' מטלטלין לא נגולין. והרע"א שם תמה דאף דקודם איש לא קנה שיהיה שלו וחייב להחזיר בעדום בעין, מ"מ פשיטא שהוי ברשותו לענין להתחייב באחריותו. ונתבאר מ"ל הדתוסי' ס"ל בתחילת דבריהם דכיון דלא היה איש, אף שיש לו קנינו גזולה להתחייב באחריותו, מ"מ אבתי אין בו תורת 'גול' לענין זה דנתמעט מתורת 'לך', דד"ו תלי בשאלתו בפועל, וכיון שישב לתיאשו, ס"ל לחוסי' דהוי כנומיה כיון ועדיין אין ברשותו חברו, וכב"ה"י היא שפיר חשבו לך. ועי"ש שישע"ש שהיה כיון דה"ח לא הוא גם במטלטלין קודם איש, והיינו דהקנינו גזילה הם הפועלים את הציצאה מרשות הבעלים. אולם ע"פ מוסח מדבריהם דעיקר הנידון גבי סוכה גזולה הוא באיזה מצב נחשיב את הסוכה שעדיין היא ברשות בעלים.

ולפי' איש היטב לא דארמירן לדרבן כמיון שקרקע אינה נגזלת הוי כסוכה שאולה ויצא בה ד"ח, דאף שכתב הארי"ש שרבין קנינו שאולה, היינו ר"ל ששאלה שישא מרשות המשאיל, אבל בקרקע של חברו כיון שלא יצא מרשותו כלל, אי' ע"י רצונו לגולל לא הוציא את הסוכה מלחשבו "שיומנת חברו", ושפיר יוצא ד"ח כמו כל אוכל בסוכת חברו שאי"ע קנין בסוכה.

(נ"פ סה"י יהודה לקדש, ע"י"ש בהרחבה)

הרה"ג מרדכי קרליבך

בישוב קו' תוס' במצוה הב"ע בסוכה גזולה

בתושי' סוכה ט. תמהו מה צריך קרא למעט סוכה גזולה, תיפ"ל הדוה ליה מצוה הבאה בעבירה, דמהאי טעמא מפליגן אחרונ' הגולן ותיצו דמפסול הבכ"ע אינה פסולה מדאורייתא, אכן דעת החוסי' בסוכה דף ל. ל. דצוה מדאורייתא, וצ"ע, והאריכו האחרונים עד אין תכלית בדבריהם נפלאים.

אשר נראה בזה ליישב קושי' התושי', בהקדם מה שיש לחקור הקירה רבתי בגדר חלות שם הסוכה ומצות ישיבתה, אשר מתוך זה נראה להסתפק לכמה הלכתא רבוותא לדינא, האם הסוכה היא חפצא של מצוה אשר בה מקיים את מצות הישיבה, או דמצוה גבירא היא לישיב בסוכה, אך אין הסוכה בעצמה חפצא של מצוה אשר בה מתקיימת מצות הגבירא, ובפשוטו ודאי הוא שאין הסוכה חפצא של מצוה. והנראה בזה לחדש, דהנה יש לחקור במצוה נטילת לולב, דבפשוטו עיקר המצוה אינו אלא מעשה בעלמא לנטילת הלולב, וכל שהגבירא עשה מעשה נטילה נתקיימה המצוה, או דנימא דהלולב בעצמו הוא מכלל המצוה, כי מעשה המצוה מתקיימת עם גוף הלולב בעצמו, והיינו שיש גם מקום לומר שהיית חפצא המצוה של מצוה הנטילה, ונאשר אי' שכל ענינו על הגבירא לעשות מעשה נטילה, מה שיש זה פסול דיהוי.

בסוכה דף ל. ג. מבאר דכל הדס שאינו ראוי למצוה בשעה שהתקדש ליל חגג נרחה ואינו ראוי למצוה, וצ"ע מה ענין דיהוי לכאן, והלא כל ענין דיהוי הוא כאשר אנו דנים את החפצא בעצמותו האם הוא מוכשר לקיים דינו, והו שנתמך בדין דיהוי שהוא נרחה מקיים מצוותו, ואף כאשר ראוי למצוה מ"מ כבר נרחה החפצא ממצוותו, אכן בהדס דמצוה שכל ענינו על הגבירא לעשות מעשה נטילה, מה שיש זה פסול דיהוי. אשר נראה מוכרח ומבואר בסוגיא זו, דהחפצא עצמו חייב ביה חלות שם הדס המצוה, וכן הדין בשאר ד' מינים, ואשר לכן ממילא שייך לדין בו פסול של דיהוי, כי באמת נרחה ההדס מלחיות חפצא דמצוה, ונאמננן להלכה לא הביא בשו"ע הלכות דיהוי, מ"מ בביאור"ל תרמ"ו ס"ב הביא שו"ת פוסקים להחייב להחזיר בדיחי' נטילת גזולה, באופן דשבו חזונו למשי"כ דע"כ חל בו חלות שם הדס המצוה.

אשר מעתה נראה לענין פסול של מצוה הבאה בעבירה, כי יסוד הפסול נתפס רק כלפני חפצא שהוא נפסול להיות חפצא דמצוה, כי כל שהוא בא לו בעבירה ר"ח שהוא מופקע להיות חפצא של מצוה, ומאחר שאין חל עליו שם מצוה היה הוא נפסול להיות חפצא נטילת לולב, וכמשי"כ דמצוה נטילת לולב אינו נטילת הלולב בירידה, אלא רק בציורף מה שהלולב בעצמו נעשה חפצא של מצוה, כי בזה פסול מצוה הבכ"ע.

ויסוד תירוציו מבואר במארי' בסוכה דף טז (ט): דבסוכה גזולה אין פסול לולב רק מפני שהוא נפסול להיות חפצא של מצוה, וקשה דהלא מ"מ כבר בלא דאי הגולן, וצ"ע י"כיון שהשופר אינו חפצא של מצוה, מאחר שמוצוה בשניה ולא בחפצא של התקיעה, אי' אין נתפס פסול של מצוה הבאה בעבירה, וכמשי"כ דכל הפסול של מצוה הבאה בעבירה ליתא אלא כשיש חפצא של מצוה, והעבירה פסולה את החפצא. הלא מפתח נראה ליישב קושי' התושי' כבהיהי' רכוכה גזולה דתיפ"ל משום דהוה מצוה הבאה בעבירה. ולמשי"כ בידעת תר"מ נמצא דיסוד הפסול ליתא אלא שם החפצא ואין להיות חפצא של מצוה, באופן דלפי"ו בסוכה ל"א פסולה דמצוה הבאה בעבירה, שכן אין הסוכה חפצא של מצוה אשר בה מקיים הגבירא מצוה הישיבה, אלא מצוה גבירא היא בעלמא לישיב בסוכה, ואי' אין בזה פסול מצוה הבאה בעבירה. ובמקו"א איתכתי לחקור יסוד זה האם הסוכה חייב ניהו חפצא של מצוה, ונפ"מ בכות' יצידותי בזה, א. האם אפשר לישיב ב' סוכות, כאשר ראשון בסוכה זו ונפסול בסוכה זו, דאם הסוכה היא חפצא של מצוה יש לדין דביענין חפצא אבת, ב. ביון על סוכה זו ויצא לסוכה אחרת, האם צריך לברך על הסוכה השניה, דהבירכה באה על החפצא המצוה.

ויסוד תירוציו מבואר במארי' בסוכה דף טז (ט): דבסוכה גזולה אין פסול לולב רק מפני שהוא נפסול להיות חפצא של מצוה, וקשה דהלא מ"מ כבר בלא דאי הגולן, וצ"ע י"כיון שהשופר אינו חפצא של מצוה, מאחר שמוצוה בשניה ולא בחפצא של התקיעה, אי' אין נתפס פסול של מצוה הבאה בעבירה, וכמשי"כ דכל הפסול של מצוה הבאה בעבירה ליתא אלא שם החפצא ואין להיות חפצא של מצוה, באופן דלפי"ו בסוכה ל"א פסולה דמצוה הבאה בעבירה, שכן אין הסוכה חפצא של מצוה אשר בה מקיים הגבירא מצוה הישיבה, אלא מצוה גבירא היא בעלמא לישיב בסוכה, ואי' אין בזה פסול מצוה הבאה בעבירה. ובמקו"א איתכתי לחקור יסוד זה האם הסוכה חייב ניהו חפצא של מצוה, ונפ"מ בכות' יצידותי בזה, א. האם אפשר לישיב ב' סוכות, כאשר ראשון בסוכה זו ונפסול בסוכה זו, דאם הסוכה היא חפצא של מצוה יש לדין דביענין חפצא אבת, ב. ביון על סוכה זו ויצא לסוכה אחרת, האם צריך לברך על הסוכה השניה, דהבירכה באה על החפצא המצוה.

ובנדוע ביהודה [אור"ח מהדור"ט סי' קל"ג] העלה בשיטת הר"מ [נפ"ח לולב ה"ט], דפסול לולב כתב בסוכה דף טז (ט): דלולב הגזול כשר במקדש, ותמוה דהלא הוה מצוה הבאה בעבירה, ואף שמואל דלפי' על מצוה בכ"ע בסוכה ל. פירשו בתושי' דהיינו רק במצוה דרבנן, אך במצוה לולב דמקדש כל שבעה שיעקרה מדאורייתא למה אין פסול, ונראה לפי הג"ל, דהנה בכתב הגר"ח הוכיח בדעת הר"מ דמצוה לולב דמקדש אין עיקרה מצוה לולב, אלא מצוה שמהא פסול, ואף להגולן, וכמשי"כ, אלא דלפי"ו שאין בה פסול מצוה הבאה בעבירה, וכדברי המארי' שהוא כמו לולב, ויש להאריך.

מצוות הסוכה מחדשת לכולנו בכל שנה ושנה את שהות העם במדבר, בשנות הגלות. לאורך כל תקופת סקירת השנה במדבר, ממזרח רשי' הירש בפירושו, כי לא הייתה אז גלות של עונש, כי אם שהות של "חידוש". כור ההיתוך של העם היה המדבר, והתמודדות השונות והאידיים הרבים שעברו על העם בתקופה זו. כך גם תזכיר לעם את שנות דודיו במדבר, והמזכיר כלעצמו מבטא משה על חוסר הנחה, על שיממונו ועל השיפה לפעמים ולמקומים. רק בהשגחת ה' עליו בשנות זו, היה קיומיו שם בלתי למצות באגדה ולדעת.

"...מ"ש"כ כן נקום מדי שנה בשנה, דוקא בזמן האסיף, ונחזור אל המצב החמור בתנלות. נטילת לחיות במדבר שאין בו מעיינות נובעים ולא שדות מוריקים ולא אילנות מולבלים, אין בו אסיף של יבולים ולא בתים הבנויים לחיפה, ולא המחסר לא ירבה שם כסף זהב, ואף על פי כל המצוה, כי המצוה ארבעים שנה עם נשינו טעמו, חסונו בכל כנפי ה' וכל מוסריו היה עליו. וכך נעזב את דירת הקבע של בתנו המפוראים...משוך ידיו מהאלהות הגנת הטבע והגנת שרונ האדם, נחזור על השיעור שלמדנו במדבר... בכל עת ובכל שעה יהיה מוכן לוותר על הגנת כוח הטבע והאדם וילך אחרי ה' בלא פחד..."

ואחר ארבעת המינים מלמד אותנו - אומר רש"י הירש - על טעמו הנפלא של כל אחד מישראל, על מידותיו הרגילי, על קבלתו כפי שהוא בזמן שהוא עושה את המוטל עליו בשנות ה'. כך נוהג גם הקב"ה עימנו בעת שהוא מקבל אותנו במידותינו השונות והרבניות בעת שאנו עושים רצונו.

"...על כלום היא אמונתו יום ו' חדר", כל אחד שלהם בבינו, כל אחד טאה בבינו, העירבה הענוותנית, הדתה האלה, הדקל הגאה, כ"ר האתרוג המפואר, כל אחד מהם הוא עם מהודר בדגותו. על כלום השפיע הבורא מידה שווה של אהבה דגאה וחכמה כולם הושוו לתומו ולהדור..."

בנוסף, איחד ארבעת המינים מסמל את אחדות עם ישראל על כל גווניו. אלו שיש בהם תורה ומעשים טובים, אלו שיש בהם רק תורה או רק מעשים טובים, אלו שאין עימם כלום, ואלו שלא שייכים חז"ל את האתרוג שיש בו טעם וריח לצדיקים שיש בהם גם תורה וגם מעשים טובים, והדוסי' אשר יש בו רק ריח, והלולב שיש בו רק טעם, והעירבה שאין לה אלא טעם ולא ריח.

הכוח של העם הוא באחדות הכלל למשך המטרה האחת היחידה - עבודת ה'. אלא שכאן צבה ועלה תדיר השאלה של החיבור עם הרשעים עם אלו שאינם שומרי תורה ומצוות, האם החיבור עימם הוא חיובי, האם יכול הוא להועיל, האם הם "עברות" אלו אמורים לחיות עמו יחד באחדות של אהבה ורעות?

אם לא ע"ה מרמזת התורה בענוותיה, בהגדרת דרך מצוות אגד הלולב. כי את הלולב הדוסי' והעירבה אשר מסמלים חוסר שלמות מסוימת, אנו אוגרים בידו בקשירה הדוקה. ואילו את האתרוג אשר מסמל את השלמות האופטימלית, נמשכים איתו אל אגוד הלולב.

וכך עלנו לתמוך. הצדיק יקשר ל'בלתי' מושלמים, רק בשעת מצוה, רק בבית היקשר, רק כאשר הקשר הוא "יחודי". אולם בחיי היומיום ומחוץ למצוה לולב הכנסת, יהי הצדיק בזה ממש ללא קשר שותף אשר בידו כלל יכול רק לחזק.

הדבר נכון גם לגבי חברויות שונות בין תלמידים בתלמוד תורה או בשיבה. כאשר משתקים קשר עם חברו שאינו מהווה גומא נשיתית, יש לשמור שהקשר יהיה רק באמצעות המלומדות, אך לא מעבר לכך. אך צורך בהרחבת בנידיים ובמלחמות, אך יש צורך לנווט את מנין הקשר החברתי בהתאם.

חנה צחק הלוי רובינשטיין

צדק

צדק הוצאה לאור - נתן פלדמן

הופיע ויצא לאור בהוצאת צדק

שיח הסוכות

למרו הגר"ח קנייבסקי שליט"א

עכשו בנינויות הספרים

סוכה ברשות הרבים

נפסק בשו"ע או"ח סימן תרל"ז סעיף ג' "סוכה גולה כשירה כיצד אם תקף על חיבור והוציאו מסוכתו וגולה וישב בה יצא שאין הקרקע נגזלת" ומסביר המשגיב "דכל המחובר בקרקע הרי הוא כקרקע והרי הוא בחזקת בעלה הראשונים וכשאלה דמיה לדידיה". מוסיף הרמ"א "מיהו לכתחילה לא ישב אדם בסוכת חבירו שלא מדעתו וכן לא יעשה סוכה לכתחילה בקרקע של חבירו שלא מדעתו וכן בקרקע שהיא של רבים מיהו בדיעבד יצא".

וכתב המג"א (שם) להעיר צ"ע שנהגו קצת לעשות סוכה ברה"ר, ואת"ל דכל ישראל מוחלין מ"מ יש לעכו"ם חלק בהם והם אינם מוחלים, ואפילו לשיטת שגזל עכו"ם מותר במבואר ביראים שאין זה נקרא לכס, ומשו"כ המג"א מסיק שאף סוכה כשירה בדיעבד מ"מ לא יברך ע"ז דהוא ברכה לבטלה. אולם הא"ר מסיק דאין זה נחשב ברכה לבטלה, וע"כ אם אין לו אחרת מותר לברך עליה וכן מצדד ב"ש מאמר מרדכי להקל, הביאור הלכה (שם) מאריך בענין זה ובסו"ד כותב "סוף דבר הנוהגין להקל בזה אין למחות בידן כי רבו המתירין, עוד נ"ל דאם ראינו לחמירי שלא לעשות אפילו סמך לפתח ביתו יצא לקול מכל וכו", בשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"א סימן קכ"ד) כתב דרחוב שלפני הבית הם שלו ולא נקרא רשות הרבים וכעין זה כתב הפמ"ג, ובפרט אם יש להם רשיון משר העיר שיש להם רשות לעשות עירובין וסוכות אין לפקפק בה.

בתוספתא ב"ק סוף פרק ו' מובא "כגון אלו המסככין על פתחי חניותיהן ברה"ר בחג אעפ"י שיש להם רשות ובא אחד והוזק בהם חייבו", ומבאר המג"א שיש להם רשות צ"ל שכן לב ב"ד מתנה שמותר לעשות סוכה ברה"ר, וא"כ יש ללמוד שגם עתה העושים סוכה ברה"ר אין בהם משום גזל. ב"ש מקור חיים מעיר שדבריו סותרים למש"כ בשו"ע שאין היתר לעשות סוכה ברה"ר; וכתבו האחרונים לתרץ דמש"כ המג"א לתמוה על הנהגים לעשות סוכה ברה"ר שהרי לכל העולם יש חלק ברה"ר מדובר שעושה סוכה במקום שממש מעבר לכולם וכפי שהביא מחו"מ סימן קס"ב סעיף א' שנפסק מבואות המפולשים לדרך עיר אחרת ובקשו בני העיר לסתמם בני העיר מעכבים עליהם, ומבאר המחצית השקל שכל בני העולם יכולים למחות, וא"כ לא מדובר כשעושה על פתח ביתו כמש"כ בתוספתא שמשכך על פתח החנות, משא"כ אם עושה סוכה בשוק שהוא מקום הילוך לרבים וע"כ מעיר המג"א שאין מחילה מצד העכו"ם.

ב"ש ערוך השלחן סימן תרל"ז סעיף ה' כתב וז"ל "וכן בקרקע של רבים לא יעשה השנה דמי יוכל לתת רשות, מיהו בחצרות ביהכניסי נהנו לעשות דודאי ניהא להו לרבים שישראל יקיימו מצות סוכה, ומ"מ ברה"ר לא יעשו ואם עשה עשו יוצאין ומברכין עליה וכן אם אשתו של אדם נתנת רשות לאחר לעשות סוכה בחצירו יכול לישב ולעשות דמסתמא גם רצון בעלה הוא כן.

והנה בזמן עליית עזרא לא"י עשו סוכות ונאמר בנחמיה ח' ט"ז "ויצאו העם ויביאו ויעשו להם סוכות איש על גגו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלוקים וברחוב שער המים", ותמה בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ק סימן קכ"ו וב"ש החיים למהר"ש קלוגר סימן תרל"ז דלכאורה זה סתירה לדברי הרמ"א שכתוב דפסוק שעשו סוכות בחצירות וברחוב שער המים שזה רה"ר גמורה ולדעת המג"א כיצד קיימו מצות סוכה? וצ"ל שעזרא בעלותו לארץ התנה במפורש שהיה אפשרות וזכות לבנות סוכה ברה"ר וכשנכנסו לארץ חלה החזקה באופן שלא יהיה אפשרות להתנגד לבניית הסוכות, וכן משמע בתוספתא ב"ק פ"ו שמואב שם שתנאי ב"ד שהיו מסככין ברה"ר ותנאי זה התנו בימי עזרא שיוכלו לעשות סוכות ברה"ר, וגם שמאחר ועזרא עלה ברשיון כורש הרי שמתחילה קבל מהם הזכות

מרון הגר"נ קרליץ שליט"א

רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

עניני סוכה גזולה

א. סוכת חג בחצר משותפת, אין צריך לשאול רשות מהשכנים, ואף לעכב אינם יכולים דזהו השימוש שותפות בהחצר, וזולת אם יש טענה שחבירו רוצה לבנות שם סוכתו.
ב. ולבנות סוכה ברשות הרבים הסמך לביתו, עיין במ"ב (סי' תרל"ז סק"י) שנוטה להקל ולברך עליה, ושם איירי בחוץ לארץ אצל גויים, וכל שכן בארץ ישראל אצל יהודים שגם הם חייבים במצות סוכה, ואין צריך לבקש רשות מהעירייה לזה, ובלבד שיבנה את הסוכה בצד שישאר מקום לבני רשות הרבים לעבור שם, ולא תפריע להם הסוכה לעבור שם אף שמצמצם את הדרך, אין זה סיבה שלא לבנות סוכה, שהרי כולם מצווים לבנות סוכה.
ג. קנים הגדלים על גדות הנהרות, והעירייה מקפדת שלא יקחו משם, אם הטעם שלהם הוא משום חזות העיר א"כ בעצם הוא קפידא ציבורית, אלא שהם הפה המדבר בעד הציבור. ולפ"ז אף אם יסתדר לקבל מהם אישור לאו שפיר דמי, והעירייה אינה בעלים להפסיד את העיר.
ד. בשוק יש הרבה סכך גזול, יש לדון כל מקרה לגופו, ומ"מ בדברים הניכרים שדברי אמת הם שאינם גזולים, אין צריך לחוש, והכל לפי הענין.
ה. ניהא ליה לאניש דליעבד מצוה בממוניה, מ"מ להכנס לסוכת חבירו בלא רשות, מי אמר שזה לא מפריע לו לאכול או לישון, ואם מפריע לו א"כ לא ניהא ליה. (חוט שני הלי' סוכה)

מהב"ע בסוכה גזולה

לבגמי' בסוכה ל"א ע"א, מיייתי דעת רבנן דסוכה גזולה באופן שתקף את חבירו והוציאו מסוכתו כשרה, כיון שקרקע אינה נגזלת, והו"ל כשאלה שיוצא בה ידי"ח לשיטת רבנן, והקי' הראשונים הא מ"מ לאו דלא תגזול איכא אפילו בקרקע, וכן מבואר ברמב"ם (פ"ו מגניבה ה"א) דיש בזה לאו דלא תגזול, וא"כ יש כאן מצוה הבאה בעבירה ואין יוצא בה ידי"ח, (ומתוסי' ריש איהוה נשך (סי"א ע"א ד"ה אלא) משמע דלאו נמי ליכא בקרקע, ותירצו הראשונים דהואיל ולא קני ליה כלל וברשותי דמרי' איתא ואין המצוה מוציאתה מרשות הבעלים לא חשיבא מהב"ע. ודבריהם צ"ב דמה איכפ"ל דלא קנאו בגזילה זו, מ"מ בכל ביאה וביאה שלו שם קעביד איסורא ולמה לא הוה מהב"ע, ומ"מ חזינא מדבריהם דכל היצא דאיכא עבירה אבל אין עבירה בעצם החפץ של המכוח אלא ההשתמשות שלו אסורה, אבל עצם החפץ לא מקבל שם עבירה (שם גזילה) ליכא דינא דמהב"ע, ודו"ק.

(הערות במסכת סוכה ל"א ע"א)

לע"נ רבינו יוסף שלום בן אברהם זיע"א

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלהנן פרץ

איסורי הנאה

הסתפקתי לעניין מי גזול איסורי הנאה וסיכך בהם את סוכתו, שהרי יש לאסונים הסוכרים שאין גזול באיסורי הנאה וכן הוא דעת הה"ן נדרים פ"ג. והוא דעת הרי"ב. אמור מעתה שלא היה איסור גזל. כנס, מאידך אפשר ואין זה שלו כי אף שאין גזול באיסורי הנאה מ"מ גם אין צעלות באיסורי הנאה, ובגמרא מזכיר כי צסוכה צענין לכס.

שאלה

ואף כי סוכה שאולה כשרה והיא גמרא ערוכה דילפינן מהאזוה, מ"מ בשאלה יש לו בעלות שהיא קנויה לו להשתמשות וזכאי הוא לעשות בה כל ימי שאלתו וכן כתב החזו"א, אבל איסורי הנאה אלו כיוון שאינם שלו ואין לו רשות להשתמש בהם שמהל לא הוי לכס.

כיתות

עוד צ"ה, הרי איסורי הנאה כיתותי מכתת שיעורם, וזפירוש עניין זה של מכתת שיעורם נחלקו דבותינו, יש אומרים שגדל כיתותי שדכדכ כמי שאינו וזכאילו מתאפס ונאכד מהעולם, אבל מלשונותיהם של ראשונים למדנו שגדל כיתותי הוא שדכדכ חתוך לחיתוכי חטונות אבל קיים, אמור מעתה שאפשר כי סכך זה פסול משום שאינו קיים ונאכד זה חתוך הוא נאכד כמו ירקות סתהיבצו וכמו שנפל ממקומו דמי. וראה בדון סכך של איסורי הנאה בשו"ת שאגת אריה.

רשות הרבים

אלו הבונים סוכה על המדרכות ומפריעים למעבר הרבים, אף כי מעיקר הדיון הסוכה כשרה שהרי קרקע אינה נגזלת, מ"מ ראה מה שכתב ביה"ל סי' תרל"ז ש"מ"מ מעשה גזולה יש בזה ואף כי קרקע אינה נגזלת מ"מ איסור גזל יש בזה. ואף אם אנשי העירייה מסכימים לזה, אפשר והסכמתם לא מועילה מאומה כי לדעתו אין להם דין של ז' טובי העיר וראה בזה שו"ת מהר"ם אלשיך סי' מ"ט ובהגהת הגר"א חושן משפט סי' ב' ס"ק ט' וזכורלמי במגילה פרק ג' ובפני משא שם, כי גדר ז' טובי העיר היינו כאלף המוחם רבים עליהם, אבל של ירושלים המוחם קהל מעורב ואף כאלו שאינם בני ציית גם המחלחלים נעשה על פי חוקים שלא נמלאו בספר תורני, ומסופקני גם לגבי ראשי עיריות שכולם שומרי תורה מגדולם ועד קטנם. ומשום כך סוכה על גבי מדרכה כריד שהרבים העוברים שם לא יקפידו ואם יקפידו מקום חשוב שפיר דמי.

דל מהכא

יש לשאול על כל זה לו הייתה קרקע נגזלת, מדוע הסוכה פסולה. והרי הקרקע והסכך שהם הסוכה צעיקר נמאלל כחוסה ונהנה צ"לם, ואף אם תחשוב שאין לו קרקע מ"מ הרי צסוכה כשרה נמאלל. אף מוכח מזה שאסרה לריכה גם קרקע ונפקא מינה לעניין סוכה מרחפת כמו כן נפקא מינה לעניין מי שפרס שטיחים האם יש להם דין של איסור הנאה מהסוכה ומנוי סוכה, המבואר בסיומן תרל"ח שלא להגות מעצי סוכה וכן נפקא מינה אם שם שטיחים שם עצמם איסורי הנאה האם נחשב לו שלא דווקא על קרקע סוכה. כנס לעניין ספק זה האחרון אפשר לומר דל מהכא וסוכתו כשרה.

להתיישב בירושלים וממילא שוב אין לגוים כל חלק וזכות בירושלים דעזרא קיבל את הזכות הזאת ולכן אין בבניית סוכות חשש של גזל ולא דומה לסוכה ברה"ר בכל העולם שיש בזה חשש גזל. (עיי בפירוש המלבי"ם שם). וכ"כ לתרץ ב"ש הדרש והעיון ויקרא מאמר רני"ג ומדיק זאת מדברי הפמ"ג בסימן תרל"ז כשיש רשות ממושל העיר לבנות סוכות ברה"ר מוקל וכשעלו לא"י ברשות כורש שהיה אז מושל בארץ הרשה להם להתיישב בירושלים וגם לעשות סוכות ברחוב, וכ"כ בשו"ת ערוגת הבושם (גרניולד) או"ח סימן ק"צ.

בשו"ת יד אפרים סימן ט"ו כתב להעיר עמש"כ הרמ"א שלא יעשה סוכה בקרקע שהיא של רבים, דלכאורה משמע שסוכה ברשות הרבים יש מצוה בעשייתה וכפי שמואב ברשב"א ב"ק דף ס"ב - רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהיא רשות דמצוה, ומיהו לא כל מוציא ברשות דמצוה פטור דאילו עשה סוכה דמצוה על פתח ביתו מבחוץ והזקק חייב. ומשמע שעשיית סוכה ברה"ר נחשב כמוציא ברשות מצוה וכפי שמפרש הפני משה בירושלמי סוכה פ"ג ה"א "כלומר מפני שהיא ברשות מצוה עושין ברה"ר; ומתוך שבהלכה זו יש להבדיל בין א"י לחו"ל הרמ"א והמג"א מדברים על חו"ל שם יש מקום לומר כדברי המג"א כיון שיש לנכרים חלק בהם אסור לעשות סוכה לכתחילה לעשות סוכה ברה"ר.

וכן כתב בחידושי חתם סופר לסוכה דף ל"א ובהגהותיו לשי"ע או"ח סימן תרל"ז, דמש"כ הרמ"א והמג"א מדובר על חו"ל שם יש מקום לדברי המג"א כיון שיש לנכרים חלק והם לא מוחלים, אבל בארץ ישראל בודאי ישראל מוחלין זה לזה ע"כ יש להתיר סוכה ברה"ר גם לכתחילה. (עיי בב"ז בשו"ת דברי מלכאל חלק ג' סימן ל' שו"ת אחיעזר ח"ב, יור"ד סימן מ"ז שו"ת האלף לך שלמה או"ח סימן שס"ט שו"ת מגן שאול סימן ק"ג שו"ת שואל ומשיב קמא ח"ג סימן ר"ח שו"ת תירוש ויצהר סימן ק"ז אות י"ט ושו"ת משנה הלכות ח"א ויהוה סימן ק"ז אות י"ט ושו"ת חג ב"ש הליכות שלמה למרן הגרש"ז אויערבאך צ"ל עניני חג הסוכות פרק שביעי אות י"א וז"ל "אם אין לו מקום בביתו רשאי להקים הסוכה ברה"ר אם נתנו פרנסי העיר רשותם אף יזהר שלא יפריע להילוך הרבים". ועין זה כתב בהגהות מקור חיים סימן תרל"ז דאם מדיק לרבים בב"ג לא התנו ב"ד להשתמש בסוכות ברה"ר. (עיי ערוך לנר סוכה דף ל"א).

ה

מכון ירושלים

הופיע

יד דוד

על מסכתות

נדרים נזיר וסוטה

להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל

יו"ל לראשונה מכת"י המחבר עם מקורות וצייונים

עקרי הענין

נאמר במסכת סוכה כו ע"ב תניא רבי אליעזר אומר כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו כך אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו [ולכומר בסוכה שואלה], דכתבי דברים יט טו ג' (הסוכות תעשה לך) – והכמים אומרים אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו דכתבי ירקא כג מב "כל האורח בישראל ישבו בסוכת", מלמד שכל ישראל ראוין לשבת בסוכה האורח ורבו האו לך אמר רדשי ביה מיבעי להו למעוטי גזולה, והלכה כחכמים שיומאים יד חובה בסוכה שואלה טור ושו"ע פי' תרלו.

בטעם דעת החכמים פירש רש"י שמהפסוק "כל האורח ישבו בסוכת", משמע שלכל ישראל תהיה סוכה אחת שישבו בה, בזה אחר זה, ולא יכול להיות שהסוכה תהיה שייכת לכולם, שהרי לא יהיה שווי של פרוטה לכל אחד ואחד, אלא על ידי שאלה". הרמ"ן כתב יב ע"ב ד"ה דתיב"ע על דברי רש"י בשם התוספות ש ד"ה כל שרש"י לא היה צריך לכתוב את הטעם הזה, והיה יכול ללמוד דין זה ממה שנאמר 'לך' לגבי סוכה, משמע שהסוכה תהיה של דין ולא של שותפות, ולכן על כרחך מכן שהתרבתה סוכה אחת לכל ישראל משמע שלא דורשים 'לך' למעוטי שואלה, ומשום כך לומים שהפסוק 'לך' ממעט סוכה גדולה. ומיישב הר"ן שאפשר לומר שותוצרך רש"י לומר כן, כדי שלא נעמיד את הריבוי של "כל האורח" לרבות שותפות, ואת המיעוט "לך" למעט שואלה.

הריב"ס כתב פי' שמו ש נראה לו ברור שבין לרש"י ובין להר"ן בסוכה לתוספות, כיון שיוצאים בסוכה שואלה כל שכן שיוצאים בסוכה בשל שותפים, שהרי סוכה של שותפים עדיפה מסוכה שכולה שואלה שהיא חלק ממנה שייכת לו לגמרי, והחלק השני הוא שואל, אצלו, שהרי על מנת כן הם נשתתפו, שכל אחד מהם ישתמש בה, והוסף שם "ועוד שותף לא מצי אסר לחבירו בו (גדרים מז ע"ב) ומשאלו מצי אסר וערכין כא ע"א גבי הקידוש השביר", ואי אפשר בשום פנים לומר שבשואלה יוצאין (וכישר שותפין לא יוצאין והאר"ן כדבר).

אין יוצאים ידי חובה בסוכה גזולה, כמבאר בגמרא שם שחכמים סוברים שכיון שנאמר (דברים טו יג) וגו' הסוכות תעשה לך' וירושם י' למעוטי גזולה ולכן אדם שגזול סוכה העושה בה רצ"ש הספינה או בראש העגלה, וישב בה, לא יצא ידי חובתו. טור ושו"ע פי' שיש המבואר ביראש ויש סוברים סוכים שאף שאין יוצאים בסוכה שואלה, מ"מ הם מודים לרבי אליעזר שאין יוצאים בסוכה גזולה. ופירש רש"י שם, שכתב שבאופן זה הסוכה עצמה נגזלת שהרי אינה מחוברת לקרקע ואין גילו לתחזיר אותה אלא כמו שהיא בנויה, שאין כאן משום תקנת השבים, שהרי לא טרח עליה לננותה ולא הוציא עליה יציאות. ועיין שם שכתב רש"י דלא משכחת סוכה גזולה אלא כשגזול סוכה העושה בראש הספינה או בראש העגלה, כיון שאם הוא תקף בחבירו והוציא מסוכתו יצא ידי חובה בסוכה זו כיון קרי'ל קרקע אינה נגזלת ואילו גזול עצים וסיכך בהם אין לו עליו אלא דמי עצים אפילו לא שניה בהם שום דבר ורוצה בהם בעדו, וכדלקמן. ומ"כ אם גזול עצים וסיכך בהם אין לו לא גזולה ולא שואלה לקנותה בשויעבד, ושינוי השם מעט מצוה משום תקנת השבים אין צורך לסתור בנינו אלא חיזור דמי'.

אדם שתקף על חבירו והוציאו מסוכתו גזולה וישב בה, יצא ידי חובה, שאין להתקלה נגזלת שיש ע"ש. וכתב הרמ"א שאף שהוא יצא ידי חובתו, מ"מ לכתחלה לא יושב בה אדם בסוכת חבירו שלא מדעתו, וכל שכן שאסור לו לשבת בסוכת חבירו אם דעתו לגזולה, וכמו כן לא יעשה אדם את סוכתו לכתחלה בקרקע של חבירו שלא מדעתו, ולא בקרקע שהיא של רבים רמ"א שם בשם הגהות אשרי ואור ודוע ומ"מ בדיעבד יצא. אין חובה. וכמו כן אי יצצצו יהודים את הסכך בעצמם, אלא יקנו אותם מעוברי סוכים, שכל דבר גזול אין לעשות ממנו סוכה לכתחלה וארמ"א שם סי' תרלו סעיף ג בשם המהר"ל.

אדם שגזול עצים ועשה מהם סוכה, אף על פי שלא חיבר אותם ולא שניה בהם כלום, יצא ידי חובה כיון שסוכתו איננה לא גזולה ולא שואלה, כיון שקנה אותם בשינוי מעשה ושנויה הישג. ותיקנו חכמים שאינו צריך לסתור ולפרק את סוכתו, והוא חייב לשלם לבעל העצים את דמי שווי העצים בלבד. תקנה זו נקראת 'תקנת השבים', או 'תקנת מריש' רמב"ם בפרק ה' הכ"ה וטור ושו"ע שם סי' תרלו ע"פ הגמרא שם לא ע"א, שהגזול עצים וסיכך בהם על פי שלא חיברם ולא שניה בהם כלום יצא שעשו חכמים תקנה 'תקנת מריש' שלא ישלם אלא דמי עצים בלבד.

י"א שאדם שגזול עצים וסיכך בהם ואינו רוצה לשלם את שווים למוכר, סוכתו נחשבת כסוכה גזולה, ואינו יוצא ידי חובה בעל העיטור ה' סוכה פי' ע"ד, שהוא בטור וברמ"א שם. וכתב הב"י שם שאפשר היה לומר שאף רש"י גם הוא מודה לבעל העיטור שמה שאמרו שאין בה משום גזולה, אינו אלא כשוארו ורצה לתת את דמיה שבאופן זה תיקנו חכמי א"ת תקנת מריש מפני תקנת השבים, אבל כשאינו רוצה ליתן דמיה לא תיקנו כלום והגמרא את הדין על דין תורה שהיא גזולה, אך מ"מ מכן שלא מרש"י סוכה גזולה אלא רק בגזול סוכה העושה בראש הספינה או בראש העגלה, משמע ודבריה ליה דאפילו באינו רוצה ליתן דמיה אין לה דין גזולה, ולענין זה שהוא יוצא בה ידי חובתו דכיון דתיקנו רבנן תקנת מריש דמיים הוא חיביב לו ולא עצים, וזה דעת רבינו הטור שכתב ובעל העיטור כתב, שנראה שבא לחלוק עם רש"י דאם כן לא הוא הייה צריך לכתוב ויכתב בעל העיטור.

הבונה סוכה בחצרו של חבירו מדעתו, ואחר כך בא חבירו ותקפו והוציאו מסוכתו, הרי זו סוכה גזולה, כיון שאינה עומדת ברשותו של הבונה, לא יצא בה שאף על פי שאין קרקע נגזלת, אין זה אלא

הרב נחום זאב רוזנשטיין

בקרקע, שהיא בחזקת בעליה עומדת, ולכן אינה נגזלת, ואין כאן תקנת השבים, הואיל ולא טרח בה ולא הוציא עליה הוצאות חוסי סוכה לא ע"א ד"ה אבל. רמ"א בשרש"י אור"ח סי' תרלו סעיף ג, ועיי' במנ"א סי"ק ז, ועי' אומרים הדין כשנבנה שלא מדעתו של בעל החצר, שאילו בנה מרצתו הרי הובק עומד ברשות הבעל והוא בכלל קרקע שאינה נגזלת מנ"א שם לדעת הגהות אשר"י סוכה שם שגורס שלא מדעתו, וכך הגיה הב"ח בתוס' שם.

הקונה סוכה גזולה בקנין שותפנו חכמים, משום תקנת השבים, אף על פי שהם התורה לא קנה, יוצא בה ידי חובת ישיבה בסוכה מן התורה חוסי' סוכה לו ע"ב ד"ה שינוי, ע"פ גמ' שם לא א בההיא סכתא, וכך אילו היה קונה ערבה בשינוי החזור כביריתו מדרבנן, היה יוצא בה ידי חובתו בבטילת לולב מן התורה חוסי' שם, אלא שכתבו שאף מדרבנן אינו קונה. ועיין שו"ת ועק"א סי' רכב שהוכיח מהחוסי' בערבה שבקנין דרבנן אינו יוצא, וצ"ב שהרי אה"כ דחו החוסי' ע"פ הגמ' בסוכה גזולה והסיקו שאף מדרבנן לא קנה.

המנחת חינוך מצוה שפי"ה אות"ט סובר שהאוכל בסוכה גזולה שהיינו אדם שגזול סוכה העושה בה רצ"ש הספינה או בראש העגלה, ואכל בה, אין אומרים שהמצוה שהוא קיים היא מצוה הבאה בעבירה, משום שאין חיוב בשאר הימים לאכול בסוכה ורק אם הוא אוכל הוא מוכרח לאכול בסוכה ועיין בשו"ת דובב מאשרים (ח"ג סי' עז אות ב) שהביא שהקשו על המנחת חינוך שא"כ לפי זה מרוע לגבי רכה שמבאר בש"ס ב"ק דף צ"ז ע"א שאם גזל חטיף וטמאה וכו' כשמכרך על הפרשת הלה חשיב כמבאץ, ועיין שם מה שייש"ב. וזה לשונו של המנחת חינוך "הנה נראה הא דבמצוה הבאה בעבירה אינו יוצא ידי חובה, הטעם הדק"ה אינו רוצה בכך ולא לרצון לפניו שניגזר יעשה קטיגור עיין ר"ע פרק לולב הגזול ואני ה"ה שגזול גזל בעולה. והנה משום זה היה לומר דלא יצא ידי המצוה כי זה אינו כלל דלא ביראש יתברך, וא"כ לא קיים המצוה וזה שפיר במצוה חייבות כתיב ליה יצא ידי חובת המצוה, במילא לא עשה המצוה וביטל המצוה כי זה הוה תליא, כמו שנתבאר. אבל במצוות שאינם חייבות כגון ציצית וסוכה בשאר ימי החג אם הם באים בעבירה אמה, דלא קיים רצון הבורא ברוב הוא כי זה רצונו יתברך, אבל מ"מ לא ביטל המצוה רק דלא קיים שהיה ליה כמי שאינו לובש בגד כלל או לא אכל כלל דלא ביטל ולא קיים, הכי נמי נתיי דלא קיים המצוה כי לא לרצון לפניו בזה, אבל מ"מ לא ביטל ולא נזכל לדון אותו כמו שאוכל חוץ לסוכה, או שלובש בגד בלא ציצית, רק הוא כמו שאינו עושה המצוה כלל והולך בלא בגד, או שאינו אוכל כלל כי באמת הוא לובש ציצית ואוכל בסוכה אך שאינו לרצון לפניו יתברך, הוה ליה כמאלו לא קיים המצוה, אבל לא נזכל לדון אותו כאלו ביה מצי המצוה, כיון דמ"מ עושה המצוה ליה ויתברך:וישגב גם כן נפקא מינה לדידע כי אם אינו רוצה לאכול בסוכה ואוכל חוץ לסוכה או לובש בגד כ"נ כנפות ואינו רוצה להטיל בו ציצית כופין אותו עד שתצא נפשו ככל מצוות עשה, אבל בני האי גזונא דהיה ליה כמי שאינו לובש כלל או אינו אוכל א"כ אין כופין אותו אם רצה לאכול בסוכה כזו כיון דאינו מבטל המצוה, וכל זה היה לרלי שהתורה הייתה היתה פוסלת את הישיבה בסוכה גזולה, אבל כיון שהתורה פסלה היתה פוסלת את הישיבה הוה ליה כמי שסיכך בסכך פסול שאין גידולו מן הארץ, או מקבל טומאה דלאו סוכה כלל, ואם אוכל הוה ליה כמי שאוכל בבית חוץ להתורה גזרה דרוו לא הוי סוכה כלל, א"כ נראה דמי מצוה הבאה בעבירה, נתיי דבתא אם ישב בסוכה כזו לא קיים המצוה, אבל שאל באמת ענה התורה גילהה גזולו פסול א"כ היה ליה כאלו ביטל עושה כמו שאוכל בבית, לכן כתבת התורה לו למעוטי גזול גבי סוכה וגבי ציצית כך נראה לעניתי דעתי. כע"ל המנחת חינוך.

עוד התספק המנחת חינוך שם באדם שגזול דפנות של הסוכה בשבת של סוכות, אם הוא יוצא בסוכה זו ידי חובה, משום שלענין שבת דפנות ותנאים למקום דין ורשות היחיד אפילו אם דפנות גזולים, ומינו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לענין סוכה דופן סיכך על מבוי שיש לו לחו או על פסי ביראות, ומבואר שם בסוגיא דמגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה. ומבאר שם בר"ת, ובראשונים שאף שיש גזירת הכתוב לדתי ומבוי לא הוי דופן לסוכה, מ"מ אי אפשר שהם יתירו להצאן, וכיון דמתירים לשבת מגזיל לסוכה, וא"כ הכי נמי כאן, אף שהתורה פסלה דופן גזול, והוה ליה כאלו אינו דופן, מ"מ כאן דלענין שבת הוי רשות היחיד אפילו בדפנות גזולים הוי דופן לענין סוכה כמו בכל הדפנות שמן התורה אינו דופן בסוכה, מ"מ בשבת שבתוך החג הוי דופן, א"כ כאן נמי יוצא בה. ומסקנתנו שאינו יוצא בה ידי חובה ודיל' ישבו ארתי שהם שעות דבאמת מינו ארמינן לשויה דופן אף דלא הוי דופן בשום ענין, שיכיון דלענין שבת הוי דופן אי אפשר לומר דלענין סוכה לא ליהוי דופן כחמת מבוי, אבל לא ארמינן לשויה לאיש הוה דופן, דבאמת האי הוי דופן גמור לענין שבת, וגם לענין סוכה ויחזיקו יצא בה ואם הגזול מוחל להגזלן גם הוא יוצא בה ולומר מגו דהוי דופן לאיש ידוע דהיינו להגזול יהיה דופן גם להגזלן, זה לא מעניו דלא מעניו מינו רק לשויה. דופן דבר שאינו דופן, אבל לשויה דופן לאיש ידוע שאינו אצלו דופן לא שייך זה, כע"ל. ועיי"ש סיים א"כ לכאורה גם זה צריך טעם למה לא גם ככה"ג כיון דלהגזלן הוי דופן לענין שבת הוי אצלו ג"כ דופן לענין סוכה. כע"ל.

עוד מחדש המנחת חינוך סכך הגזול נחשב כאילו הוא אויר, ואינו יכול להכשיך כלל, ולכן אם היה אויר שלשה פסחים הן מן הצד והן באמצע, הסוכה פסולה, אף אם הא הנייה שם סכך גזול והוה לשוני ויהן דבלאו הסככה היה הסוכה פסולה דאייר סוכה פסולה בשלשה ובאתה להכשיע ע"י סכך זה הגזול והוה ליה מצוה הבאה בעבירה המצוה של סוכה באה ע"י העבירה דאי לאו העבירה לא היה לו סוכה כלל' כע"ל ע"ש שהאר"ך.

מעשה

עורך הרב הלל מן

ההידור לקחת ד' מינים שלך'

חג הסוכות הלך והתקרב, ובכל העיר ברדיטשוב אין אפילו סט אחד מושלם של ארבעת המינים לקיים בו את המצווה. יכול ההרדים היה בעיית השנה, ובשל כך אין הרדים עבור הצדיק, רבי לוי יצחק, ואין אף סט אחד מושלם אף לאחר מהיודי העיר.

רבי לוי יצחק נעצב על ליבו, וכלל שמחקריבים ימי החג, מעמיק צערו. שליחים נפרצו בכל הסביבה. ביקרו בכל השווקים, חיזרו על כל בתי התורמים באיזור, ארכו בדרכים, אולי יתקלו ביהודי הנושא עימו סט ארבעת המינים מהודרים מאת הסוכות.

האמצעים לאורך שנה פרי, נמצא יהודי שהיה בדרכו לביחו, ובדיו, ממש לא יאמן: סט מושלם מודור. ולא זו בלבד, ברשותו של היהודי מלבד ההרדים גם אחרוני, ולובל ועבותו. מי היה מפלה על דעתו

מציאה מושלמת ונפלאה כזו?
שגמהה הלכה ביקשו השליחים מהיודי למכור להם את הסט. הציעו לו מחיר גבוה ומפתה. אולם היהודי מסרב. על הסט המושלם היה עבד זמן רב, והוא אינו למכירה. שלו הוא. גם הוא יהודי המחוייב בפטלת ארבעת-המינים.

לא הועילו הצדיקים ותחנונים. השליחים ניסו לבקשו שיואיל לפחות להתעכב בברדיצ'וב ולשוות עימם בימי חג הסוכות, כדי שיוכלו גם בני העיר לברך ולהוציא ידו-חובת המצווה כזכות השני היחיד שבדור. היהודי לא נאות. מתנגעו עליו לא שפחה ואל לזיוו. זה זמן רב שעמדו מביתו וברעתו לתגוב בחיק משפחתו. אך בני ברדיצ'וב לא יחרו. במאמץ שיכנעו אחרון התחננו בפניו: לכל הפחות ייכנס נא אל הצדיק רבי לוי-יצחק. לזאת אינו היהודי.

"זכות גזולה נפלה בחלקך", ניגה הרבי לשכנעו. "כל הקהילה הגדולה תוכל כבודתך לקיים את המצווה החשובה". אך היהודי לאוון: בצרונו לשוב לביתו ולעשות לא חגם במחיצת בני-משפחתו. כשראה הצדיק שדבר לא זזיוו מדעתו אמר לו: "אם תשאיר כאן לחג הסוכות, אני מבטיח לך שתהיה אייתי במחיצתי בנין-ערך". להבטחה שכזו אי-לפי-לכר. הבטחה מפושטת להיות בנין-ערך יחד עם הצדיק רבי לוי-יצחק! היהודי נענה ליעסקא' ונשאר בעיר. מפנה-לאוון: בערה הבשרוה, וכתהו עץ החיך שהשמה להשכח בלבבות היהודים המתחננים עליו מהמשמש ובא.

אחרת נפילתי ערבות, בלתי הארשתן של החג. סר להשדך האורח לעבר הסוכה הצמודה לאכסניה בה השתכן. הוא היה במצב-רוח מרומם מאוד. הכבוד הגדול שבה לו מבני-העיר והמחשיבה על-גן-העיר והרמטח לו סיפקו לו די והותר סיבות להיות שמה. בלב גוש שפחה עמד להיכנס לסוכה ולקיים את מצוות הישיבה בסוכה. הפתעה מאוד לא נעימה ציפתה לו. בנימוס אך בתקיפות הסכיר לו מארחו, כי הכול הוא יכול לתת לו, רק לא לשבת בסוכה. היהודי סוכה. "מה זאת אומרת?!", תמה, "אין רוצה לקיים את מצוות סוכה". אך המארח כשהוה: אין רוצה לאפשר לו את המצוה לסוכה.

"מארח מודר", חשב האורח בליבו ופנה לבית השכן. חשב לבקש מהשנינים האחרים בסוכתם. למרבה פליאה, גם משפחה זו סרבה לפתוח בבנינו את דלת סוכתה. תוצאות דומות היושפות להדמנת הגוברת גם אצל יתר השכנים. אט-אט החל היהודי להביץ שאין אלו סתם מקרים. הרבי, כך שמסבר, ציווה על בני הקהילה שלא יכניסוהו בשום פנים ואופן לסוכה. אך מרודו הוציא הוראה מודור כל-כך ?: מיואט ומבולבל כיוון פעמייו לעבר בית הצדיק. "האם כך משלמים לי בעקר הטובה שעשיתי?" קבל. "נענתיך בקול שולוי ומתון. במקום דו, במשך כל ימי החג במקום לשווח במחיצת בני משפחתי, על מנת לזכותכם במצווה, ואתם מונעים ממני מצווה חשובה לא פחות. מצוות ישיבה בסוכה?"

"זהו הדין", מרגיעו הרבי. "אם אין ארבעת המינים - אין מכריזים עליו. אם אין סוכה, פטורים גם מן החיוב לשבת בה". "אין סוכה?!", דברי הרבי הקפיצו את האיש. "הרי בעיר אלפי

"מה אפשר לעשות?", נענה הרבי בארישות מעושה.

"רבי", דעק האישי בעיניים דומעות, "אנא רחם עלי ותן לי לשבת בסוכה. אני מוכן לתת את כל הוני כדי לא להפסיד את המצווה".

"אם וותרתי על ההבטחה שתתני לך, כדבר חלקך בנין-ערך, אתן לך מיו לשבת בסוכה", אמר הענימה בקול שולוי ומתון. היהודי האורח קפא על עמדו כשהוא נבוך. מלחמה פנימית קשה התלקחה בליבו. האם יותרת על ההבטחה הנפלאה רק כדי לקיים מצוות סוכה? ואולי כדאי לשלם את המחיר הגבוה, לוותר על הסוכה, כדי לזכות בנין ערך?

והוא החליט. "רבי", אמר בקול בוטח ונחוש. "אני מותרת על הבטחתך. מה בעע לי בנין-ערך אם אניני יכול להיות כיהודי ולקיים את מצוות סוכה ככל עמנו בני-ישראל. אלא הנה לי לקיים את מצוות

חיך לבבי ורח על פניו של הרבי. "הנך מוזמן לסעוד עמנו בסוכה. ועכשיו אני ומבכתיך: מקום ערן שמואל ר"ק, עמי במחיצתי. לא רציתי שתזכה בנין-ערך רק בזכות חושך המסחרי, ובכך יתא משט תרמיית כאילו זכית בכך בערפת מה, רציתי שתזכה בו לגמרי בזכות, ורשתהה רדוי לך, ועכשיו, כשהסוכת מסירות-נפש על קיום מצווה, הינך ראוי באמת להיות עמי במחיצתי בנין-ערך!"

יצא לאור הספר

חקירות הלכתיות

מועדים

ובו שזורים גם פנינים ודברי חפץ

ממרן הגאון רבי חיים פינחס

שיינברג זצוק"ל

מאת

הג"ר אלחנן פרץ שליט"א

להשג - 05276484279

הנושאים הנאים

נח- מיתת בן נח, באדם דמו ישפך (ט, ו), שנחדרין מיו ב.

לך לך - **עניני קיבור רחוקים**, ואת הנפש אשר עשו בחרן (יב,ט).

ויראו- אנוס ושוגג בעבירה, בתם לבני ובנקיון כפי עשייתו זאת (כ,ה).

חיי שרה- שטר מונה, ויתן לו את כל אשר לו (כד, ו).

הוללות- הפסקה

ויצא- גונב ומזיק דבר אלוהים, ותגנוב רחל את התרפים אשר לאביה (אי,ט), להפריש את אביה מפני נחבונה (רש"י).

וישלח- הליכה במקום סכנה, קטונתי מכל החסדים (כב,א), ואי יעמוד אדם במקום סכנה, שבת לייב א.

וישב- זמן הדלקת נר חנוכה, ענינא דיומא

מקץ- הפסקה

ה

מכון ירושלים

הופיע

יד דוד

על מסכתות

דברים נזיר וטוטה

להגאון רבי דוד וינצהיים זצ"ל

י"ל לראשונה מכת"י המתבר עם

מקורות וציורים

